

УДК 631.11:631.162:005.915

Гуменюк І. М.

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ФІНАНСОВІ ПОТОКИ АГРОФОРМУВАНЬ ТА УПРАВЛІННЯ НИМИ

Проаналізовані твердження науковців щодо сутності фінансових потоків і взаємозалежних з ними категорій. Уточнено поняття фінансових потоків. Досліджені теоретичні питання управління фінансовими потоками агроформувань, їх принципи та методи.

Ключові слова: менеджмент, методи управління, управління, принципи управління, фінанси, фінансові ресурси, фінансові потоки.

Постановка проблеми. Кожне підприємство функціонує на ринку в умовах певної невизначеності щодо власного майбутнього. Особливо це стосується підприємств аграрної сфери. Важливу роль в їх успішній діяльності відіграє менеджмент, а саме вміння правильно організувати виробничий процес, сформулювати мету, цілі виробництва та ефективно й раціонально розподілити фінансові потоки на їх здійснення. В ринковій економіці важливо розділяти принципи, за якими має відбуватись управління фінансами підприємств та їх потоками, що в багатьох підприємств й досі відбувається за давно застарілими, не сумісними з ринком, принципами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання сутності менеджменту та управління висвітлені в працях Галушко В., Гріфіна Р., Завадського Й., Клейнера Я., Малицького А., Михайлова С., Осовської Г., Чорного Г., Шегди А., Яцури В. та ін. Вагомий внесок у дослідження сутності фінансів і фінансових потоків, їх складових та методів управління ними було здійснено Азаренковою Г., Бланком І., Василюком О., Горбуновим О., Гропеллі А., Гудзь О., Даниловим А., Колесніковою В., Корнеєвим В., Коробовим М., Майбородою О., Моляковим Д., Нікбахтом Е., Павлюком К., Петіною Л., Плущевською Ю., Поляком Г., Родіоною В., Семенковою О., Соловйовою Н., Стариковою Л., Терьохіним В., Треневим Н., Хавтуром О., Шаховою Г., Шохиним Є.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на результати досліджень щодо покращення управління фінансовими потоками агроформувань, досі лишається не вирішеною проблема щодо ефективних методів та сучасних принципів управління фінансовими потоками аграрного підприємства.

Ціль статті. Основною ціллю даної роботи є висвітлення теоретичних основ та методів управління фінансовими потоками агроформувань.

Основний матеріал. Управління організацією здійснюється професійно підготовленими людьми, які мають знати як правильно керувати, яку поставити мету для найефективнішого розвитку організації та цілі її якнайшвидшого й найдешевшого шляху досягнення. Менеджери і є ці люди, які мають управляти організацією. Вірно спроектований процес управління

формує успіх організації. Управлінська діяльність є однією з найбільш важливих, але водночас і найбільш складних сфер соціально-економічного розвитку. Навіть при досить високій невизначеності її окремих складових, сфера управління як і багато інших елементів суспільного розвитку має на сьогодні цілком достатню кількість науково-обґрунтованих припущень, аксіом і правил для того, щоб процесу прийняття рішень надати більш-менш надійне теоретичне і практичне підґрунтя. Схематично процес управління підприємством зображений на рис. 1 [5].

Керівництво організацією здійснюється на основі принципів управління, які є виправданим досвідом управлінської діяльності, та закономірностями. Вони є своєрідними правилами управлінської діяльності. Вибір правильних принципів управління, які підходять саме для даної організації й саме в даний час є важливим, адже багато організацій та фірм втрачають свої позиції на ринку не лише при не кваліфікованому менеджері, але й при неправильному виборі принципів свого функціонування. Тому необхідно обирати саме притаманні організаціям принципи існування в даний момент, які з часом можуть змінюватися. Ми погоджуємось з думкою Михайлова С. та пропонуємо в загальних принципах управління виділити під впливом дії суспільства та ринкових законів (таблиця 1) [7].

Особа, яка приймає управлінське рішення, повинна володіти певними управлінськими якостями та розуміти всі вимоги, які ставляться перед рішенням, яке має бути прийняте.

Рис. 1. Характеристика процесу управління

Управлінське рішення має бути спрямованим на планування діяльності на перспективу в довгостроковому періоді, так зване стратегічне планування, на основі коротко- та середньострокового планування. При цьому особа, яка приймає те чи інше рішення, має враховувати наслідки прийняття цього рішення та можливості його виконання, тобто наявність трудових, земельних, фінансових ресурсів, часу, рівня підготовленості персоналу до поставлених перед ними завдань тощо. Тобто, приймаючи управлінське рішення, керівна особа одночасно управляє людськими ресурсами, виробництвом, капіталом, формує систему управління підприємством, визначає рівень взаємодії його з зовнішнім середовищем та соціальною сферою, а також, що є основним, здійснює стратегічне планування на підприємстві.

Управління фінансовими потоками підприємства здійснюється з врахуванням специфіки фінансів, а саме в тому, що вони завжди виступають в грошовій формі, носять розподільчий характер і відображають формування й використання різних видів доходів і нагромаджень суб'єктів господарської діяльності. Сфери функціонування грошей і фінансів перетинаються в певному сегменті; вони взаємопов'язані і взаємозалежні, але не тотожні [16].

Таблиця 1.

Загальні та сучасні принципи менеджменту

Принципи менеджменту	
Загальні	Сучасні
Поділ праці	Динамізм при формуванні і розвитку інновацій
Повноваження і відповідальність	Цілеспрямована активізація діяльності людей, інноваційної діяльності
Дисципліна	Гуманізація процесів праці
Єдиноначальність	Орієнтація менеджменту не на процеси діяльності, а на кінцеві результати
Підпорядкованість інтересів	Самоконтроль якості праці, процесів діяльності в системі менеджменту, високі стандарти діяльності
Єдність дій	Орієнтація на перспективу розвитку, розширення сфери бізнесу, підприємництва
Винагорода персоналу	Вирішення нових проблем новими методами
Централізація	Опір на об'єктивні закони та реальність ринкових ситуацій
Порядок	Використання конкуренції, бо монополія ворог високої продуктивності
Справедливість	Поглиблення і розвиток зв'язків організації (фірми) із зовнішнім середовищем
Стабільність персоналу	Ефективність менеджменту забезпечується злиттям в єдине ціле таких факторів виробництва: капіталу, інформації, матеріалів, людей і організацій, де одним із головних є людина
Ініціатива	Людина не тільки засіб для досягнення цілей, вона сама ціль менеджменту
Корпоративний дух	

Багато вчених вважає, що основою фінансових потоків є саме фінансові ресурси. У визначенні сутності фінансових ресурсів існують різноманітні підходи, які ґрунтуються на об'єднанні економічного змісту поняття з джерелами їх виникнення, сферою обігу, формою. Наприклад, Коробов М. [6, с. 267] розглядає фінансові ресурси підприємства як його власні і позичкові грошові фонди цільового призначення, які формуються у процесі розподілу і перерозподілу національного багатства,

внутрішнього валового продукту і національного доходу та використовуються у статутних цілях підприємства. Василик О. [2]: «...фінансові ресурси – це грошові накопичення і доходи, що створюються в процесі розподілу і перерозподілу ВВП й зосереджуються у відповідних фондах для забезпечення безперервності розширеного відтворення та задоволення інших суспільних потреб». Павлюк К.В. [3]: «до фінансових ресурсів підприємства належать грошові фонди та частина грошових коштів, яка використовується в не фондовій формі...».

Фінансові ресурси – це грошові накопичення і доходи, що створюються в процесі розподілу й перерозподілу валового внутрішнього продукту й зосереджуються у відповідних фондах для забезпечення безперервності розширеного відтворення та задоволення інших суспільних потреб. Фінансові ресурси є об'єктивною необхідною умовою процесу відтворення на всіх його стадіях, однак формування кінцевої структури відтворення досягається на стадії розподілу, де формуються пропорції між фондами відшкодування, споживання й нагромадження, здійснюється розподіл доходів між підрозділами суспільного виробництва, галузями господарства, соціальними групами, безпосередніми виробниками матеріальних благ [13].

Враховуючи різні точки зору стосовно сутності фінансових ресурсів та основи фінансових потоків, думки науковців стосовно сутності фінансових потоків різняться. Азаренкова Г., на підставі порівняння двох понять, таких, як «фінанси» та «потік», пропонує наступне визначення фінансового потоку – цілеспрямований рух, зміна (об'ємів, типів, форм і видів) фінансових ресурсів визначеного суб'єкта господарювання, які здійснюються спільно з відповідними його грошовими потоками (еквівалентні фінансовим потокам) або без них (без еквівалентні грошові потоки), але обов'язково з врахуванням фактору часу і відображає ліквідність відмічених фінансових ресурсів) [1, с. 9]. О.Р. Горбунов [4, с. 5]: «фінансовий потік – потік витрат і доходів компанії протягом визначеного відліку часу». О.В. Семенкова [9, с. 7]: «фінансові потоки являють собою безперервний в часі процес утворення та використання фінансових ресурсів». О. Хавтур [10, с. 9]: «Фінансові потоки – це упорядкований рух фінансових ресурсів за визначений період, який направлений на досягнення ефективного ведення господарства».

Фінансовий потік – це новий вид матеріальних цінностей, що з'явилися з впровадженням економічних реформ, які базуються на монетаристських методах управління економічними і соціально-економічними процесами, і представляє собою потік витрат чи доходів аграрного підприємства протягом визначеного проміжку часу [13, с. 15].

Незважаючи на різноманітні трактування фінансових потоків підприємства, є певні недоліки. Деякі з них не враховують економічного змісту поняття, ототожнюють фінансові потоки лише з грошовими потоками, не враховують економічних відносин при їх формуванні та русі, існування його лише на макrorівні або на мікрорівні. Тому ми пропонуємо сутність фінансових потоків розглядати як безперервний рух фінансових ресурсів і грошових фондів в процесі їх утворення, розподілу та використання, які пов'язані з матеріальними, трудовими та інформаційними потоками для формування основного й оборотного капіталу та забезпечення безперебійності й ефективності діяльності на макро- та мікроекономічному рівні.

Фінансові потоки обслуговують всі бізнес-центри та утворюють фінансовий простір, управління яким вирішує наступні завдання: бізнес-планування, формування ієрархії фінансових планів, складання бюджетів за всіма основними бізнес-процесами підприємства, контроль фактичного виконання бюджетів засобами фінансового менеджменту, управління фінансовими надходженнями, видатками, цінними паперами, депозитами, кредитами, управління акціонерним капіталом та прогнозування фінансових ситуацій. Русійським важелем в їх управлінні є організаційно-виважені центри фінансової відповідальності [12].

При будь-яких фінансових операціях завжди присутній певний ризик недоотримання прибутку або взагалі «програшний варіант» – збиток підприємства. Саме тому необхідно при управлінні фінансовими потоками оптимізувати їх з метою одержання максимального рівня прибутковості при можливих допустимих ризиках.

Поняття «фінансовий потік» включає до свого складу чисельні види потоків (закупівля сировини, реалізація товарів, робіт, послуг; розрахунки з власниками, покупцями, робітниками, кредиторами, державою; придбання фінансових активів), які розподіляються на вхідні (позитивні, дохідні) та вихідні (негативні, витратні).

Як відомо, сільськогосподарське виробництво має сезонний характер, а це породжує деякі складнощі соціального та економічного характеру. В зв'язку з цим відбувається неспівпадіння робочого періоду з періодом виробництва, що супроводжується неповноцінною забезпеченістю фінансовими ресурсами підприємств, міграцією робочої сили на селі (працівники не мають постійно виплачуваної заробітної плати, тому мусять шукати заробітків на стороні). Якщо не існує в достатній кількості трудових, земельних, фінансових ресурсів, то підприємство не здійснюватиме ефективну свою діяльність, що, в свою чергу, буде супроводжуватись виробництвом не конкурентоспроможної продукції, кризою неплатежів, підвищенням рівня дебіторської та кредиторської заборгованості, підприємство не матиме можливості вдосконалити й модернізувати свої виробничі потужності, нарощувати обсяги виробництва, тощо. Це стосується в першу малу підприємств на селі. Тому фінансовим менеджерам потрібно правильно обирати стратегію діяльності сільськогосподарського підприємства й здійснювати раціональне керівництво його фінансовими потоками.

Управління фінансами сільськогосподарського підприємства полягає в ефективному використанні фінансового механізму для досягнення стратегічних і тактичних цілей підприємства.

Вчені-економісти зазвичай виділяють три групи методів управління: адміністративні, соціально-психологічні та економічні. Управління фінансовими ресурсами підприємства має на увазі таке управління останніми, де передбачається від їх використання отримати максимальний прибуток з мінімальними витратами ресурсів та часу на його отримання, тому першочергово потрібно дослідити економічні методи управління.

На сьогоднішній день економічний розвиток підприємств аграрного сектору неможливий без здійснення ефективного прогнозування з врахуванням змін на внутрішньому та зовнішньому ринках агропродукції, спаду чи підйому виробництва, рівня інфляції в країні, змін в законодавстві, науково-технічного прогресу, розвитку економіки країни, внутрішніх змін підприємства та його фінансово-

го стану. Методи прогнозування, які зазвичай використовують, є наступними: критерій Фішера, критерій Стьюдента, коефіцієнт детермінації, однофакторні моделі прогнозування Дж. Бокса і Г. Дженкінса, графіки часткової автокореляції, горизонтальний графік часового ряду, авто регресія, ковзна середня, модель лінійної регресії.

У системі фінансово-економічних методів управління фінансовими потоками підприємства важливе значення мають:

- 1) затвердження планових показників роботи за всіма підрозділами;
- 2) розробка і впровадження прогресивних фінансово-економічних нормативів;
- 3) удосконалення системи економічної відповідальності підрозділів за результати своєї роботи;
- 4) удосконалення системи економічної відповідальності підрозділів за результати своєї роботи;
- 5) надання оперативного-господарської самостійності підрозділам у виборі шляхів виконання планових завдань;
- 6) організація розрахунків з постачальниками і споживачами, фінансовими і банківськими органами, контроль за дотриманням платіжної дисципліни;
- 7) облік витрат на виробництво і досягнення нормативних показників діяльності підрозділів підприємства;
- 8) розробка і впровадження методів економічного стимулювання;
- 9) вірогідність оцінки і повнота відображення вхідних та вихідних фінансових потоків фінансово-господарської операції.

Головна роль в управлінні фінансовими потоками приділяється забезпеченню їхньої збалансованості по видах, обсягах, тимчасових інтервалах і інших істотних характеристиках. Щоб успішно вирішити цю задачу, потрібно впровадити на підприємстві системи планування, обліку, аналізу і контролю. Адже планування господарської діяльності підприємства в цілому і руху фінансових потоків зокрема істотно підвищує ефективність керування фінансовими потоками, що призводить до [13]:

- скорочення поточних потреб підприємства в них на основі збільшення оборотності грошових активів і дебіторської заборгованості, а також вибору раціональної структури грошових потоків;

- ефективного використання тимчасово вільних коштів (у тому числі страхових залишків) шляхом здійснення фінансових інвестицій підприємства.

- забезпечення профіциту коштів і необхідної платоспроможності підприємства в поточному періоді шляхом синхронізації позитивного і негативного грошового потоку в розрізі кожного тимчасового інтервалу.

Крім розглянутих вище методів прийняття рішень, виділяють окремо методи оперативного-розпорядчого впливу [7, с. 20] – це сукупність методів і прийомів забезпечення передбаченого організаційним впливом функціонування організаційної системи: підтримка темпів і ритму виробництва, регулювання його динаміки, виконання планів тощо. Вони використовуються для вирішення поточних проблем.

Висновки та пропозиції. Фінансові потоки підприємства – безперервний рух фінансових ресурсів і грошових фондів в процесі їх утворення, розподілу та використання, які пов'язані з матеріальними, трудовими та інформаційними потоками для формування основного й оборотного капіталу та забезпечення безперебійності й ефективності ді-

альності на макро- та мікроекономічному рівні.

Управління фінансовими потоками на підприємстві здійснюється на основі прийняття управлінських рішень, які є вибором найефективнішого та найдоцільнішого із існуючих варіантів у вирішенні певних питань з метою досягнення цілей та місії підприємства, а також підвищення його прибутковості. В теорії менеджменту, фінансів,

економічного аналізу існує значна кількість методів прийняття управлінських рішень. Вибір методів залежить від рішень, які повинні прийматись та проблем, що підлягають вирішенню. Кожен із методів допомагає керівнику вирішувати певні завдання в спрямуванні потоків тих чи інших фінансових ресурсів, але й вимагає певних навиків та вмій стосовно його застосування.

Список літератури:

1. Азаренкова Г. М. Фінансові потоки економічних агентів: методологія та організація управління : автореферат дисертації д-ра екон. наук : спец. 08.00.08 «Фінанси, гроші і кредит» / Г.М. Азаренкова. – Суми, 2007. – 36 с.
2. Василюк О. Д. Теорія фінансів : підручник. – К. : НІОС, 2000. – 411 с. – С. 76.
3. Василюк О. Д., Павлюк К. В. Бюджетна система України : підручник. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 406 с.
4. Горбунов А. Р. Управление финансовыми потоками и организация финансовых служб предприятий, региональных администраций и банков. – М. : Анкил, 2000. – 224 с. – С. 5.
5. Завадський Й. С. Менеджмент : підручник для студ. екон. спец. вищ. навч. закл.: У 2 т. Т. 2. – К. : Вид-во Європ. Ун-ту, 2002. – 640 с.
6. Коробов М. фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств. Навчальний посібник. – 3-е вид. – К.: Знання, 2002. – 294 с. – С. 267.
7. Менеджмент : навч. посіб. / За ред. С. І. Михайлова. – Вінниця : Нова книга, 2006 – 416 с.
8. Петіна Любов Володимирівна. Управління фінансовими потоками аграрних підприємств : автореф. дис. 08.00.04. – Херсон. 2009. – 20 с. – С. 15.
9. Семенкова Е. В. Ценные бумаги в системе финансовых потоков. – М. : РЭА им. Г. М. Плеханова, 1998. – 76 с. – С. 7.
10. Хавтур О. В. Фінансові потоки страхових компаній умовах трансформації економіки України : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг, кредит» / О. В. Хавтур. – Тернопіль : ТАНГА, 2004. – 25 с.
11. Зятковський І. В. Фінанси підприємств : навч. посібник. Вид. 2-ге, доповн. і переробл. – Тернопіль : Економічна думка, 2007. – 400 с.
12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : nc.ufeі.ukrsat.com.
13. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : osvita.ua.
14. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : uk.wikipedia.org.
15. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.br.com.ua/referats/Economical_topics.
16. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.pravoznavec.com.ua.

Гуменюк І. Н.

Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины

ФИНАНСОВЫЕ ПОТОКИ АГРОФОРМИРОВАНИЙ И УПРАВЛЕНИЕ ИМИ

Резюме

Проанализированы утверждения научных работников относительно сущности финансовых потоков и взаимозависимых с ними категорий. Усовершенствовано понятие финансовых потоков. Исследованы теоретические вопросы управления финансовыми потоками агроформирований, их принципы и методы.

Ключевые слова: менеджмент, методы управления, управление, принципы управления, финансы, финансовые ресурсы, финансовые потоки.

Gumenyuk I. M.

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

CASH FLOWS AND MANAGEMENT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Summary

The analysed claims of research workers are in relation to essence of financial streams and interdependent with them categories. The concept of financial streams is improved. The theoretical questions of management of agroformuvan' financial streams, their principles and methods, are investigational.

Key words: management, methods of management, management, management principles, finances, financial resources, financial streams.